

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ПРОГРАМ-МЕСЕНДЖЕРІВ ДЛЯ ЗАСТОСУВАННЯ У ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ

І. А. Вяхк

В даній статті здійснюється аналіз психолого-педагогічних можливостей найпопулярніших програм миттєвих повідомлень з точки зору релевантності їх застосування для дистанційного навчання іноземної мови з метою оволодіння основними видами мовленнєвої діяльності, тобто говоріння, аудіювання, письмо і читання.

Інформаційні технології з новими необмеженими можливостями, особливо з поширенням Інтернету, стають альтернативою традиційним технічним засобам навчання й викладання іноземних мов. Уряди багатьох зарубіжних країн оголосили розвиток дистанційної освіти пріоритетним напрямом. В Україні дистанційне навчання (ДН) почало запроваджуватись в 1994-1995 роках. С.О.Сисоева зазначає, що у «педагогічній науці і практиці під дистанційним навчанням розуміють таке навчання на відстані, яке здійснюється за допомогою сучасних комп'ютерних і телекомунікаційних технологій у реальному часі (чат, відеозв'язок, телефон тощо), або асинхронно (телеконференції, електронна пошта тощо), а педагогічна взаємодія в системі «викладач - учень» і пересилання відповідного навчально-методичного забезпечення відбувається за допомогою сучасних інформаційних засобів» [7, 79].

Специфіка предмету іноземна мова обов'язково передбачає безпосередній, «живий» зв'язок викладача і студента, а не лише зв'язок, опосередкований інформаційними засобами, оскільки викладач тут виступає не тільки суб'єктом педагогічної взаємодії, а й комунікативним партнером, який несе повну парадигму іншомовного спілкування. Цілий ряд статей та публікацій запевняють, що грамотно організоване дистанційне навчання іноземної мови може виявитись достатньо ефективним, а його розвиток є актуальним і цілком реалістичним, якщо студент за певних причин не має

можливості відвідувати «живі» заняття [2, 128]. Одним із важливих завдань сучасної методики є розробка таких способів і методів формування комунікативно-мовленнєвої компетенції, які передбачають здатність породжувати і розуміти комунікативно-мовленнєві висловлювання [4,199]. В умовах дистанційного навчання іноземної мови дане твердження може реалізуватись за допомогою програм миттєвих повідомлень, кількість яких загалом налічує близько сотні. Програми-месенджери відрізняються одна від одної функціями, можливостями і особливостями, які різною мірою можуть сприяти формуванню іншомовної комунікативної компетенції. Серед усього розмаїття програм і їхніх можливостей слід виокремити ті, які можуть бути оптимальними з точки зору відповідності цілям навчання іноземної мови, доступності і сумісності.

В умовах входження України в інформаційну стадію розвитку у наукових дослідженнях приділяється значна увага проблемі використання інформаційних технологій в освітньому просторі, а саме: впровадженню комп'ютерних технологій в освітній процес навчальних закладів (Н.В.Апатова, В.Ю.Биков, І.Є.Булах, А.Ф.Верлань, М.І.Жалдак, В.І.Клочко, Г.О.Козлакова), використанню освітніх можливостей мережі Інтернет (Л.В.Брескіна, Н.В.Морзе, А.В.Співаковський). Активно розробляються теоретико-методологічні засади дистанційної освіти (І.М.Дубинський, В.М.Кухаренко, С.О.Сисоєва, В.В.Олійник). Є незначна кількість робіт, присвячених дистанційному навчанню іноземних мов (О.Шмирова, В.Демкин, Е.Гульбінская). Разом з тим теоретичний аналіз з проблеми дистанційного навчання іноземним мовам свідчить, що формування іншомовної комунікативної компетенції за допомогою програм миттєвих повідомлень ще недостатньо досліджене у теоретичному і практичному аспектах. Зокрема малодослідженими залишаються питання можливостей, які можуть надати програми-месенджери для набуття конкретних комунікативних вмінь і навичок, механізмів компенсації браку живого спілкування з викладачем, очікування щодо реальності застосування певних

програм для здійснення дистанційного навчання, врахування потреб студентів.

Отже, метою нашого дослідження є аналіз існуючих програм миттєвих повідомлень з точки зору релевантності їх застосування для дистанційного навчання говорінню, аудіюванню, письму і читанню у вивченні іноземної мови.

Завдання дослідження – здійснити огляд програм миттєвих повідомлень, виявити найпопулярніші з них серед студентів, проаналізувати можливості програм-месенджерів, які допоможуть компенсувати брак «живого» спілкування в ДН, тобто дозволять засвоювати вміння і навички у говорінні, аудіюванні, письмі і читанні.

Для вирішення поставленого завдання нами проведено опитування серед студентів і викладачів ВНТУ, які використовують інтернет-технології у навчальному процесі на предмет виявлення найпопулярніших програм-месенджерів, систематизовано технічні характеристики програм миттєвих повідомлень і співвіднесено їх з цілями засвоєння кожного з аспектів іноземної мови.

Станом на сьогодні існує понад сімдесят програм-месенджерів.[9] Щоб виявити ті з них, які користуються найбільшою популярністю, було проведене анкетування серед студентів Вінницького національного технічного університету. В анкеті пропонувалось вибрати сім програм із запропонованих і проранжувати їх від найчастіше ними вживаних до тих, якими вони користуються зрідка.

Перелік програм миттєвих повідомлень у порядку ранжування студентами щодо їхньої популярності

Табл. 1

Номер за ранжуванням	програма-месенджер
1	Skype
2	ICQ
3	QIP
4	Miranda
5	Google Talk

6	Mail.ru
7	Paltalk

Отже, найбільш вживаними виявились програми миттєвих повідомлень ICQ, Skype і QIP. Меншою популярністю користуються Mail.ru і Paltalk.

Нами зроблено спробу аналізу технічних характеристик програм-месенджерів і співвіднесено з цілями вивчення іноземних мов.

Табл. 2

Умови необхідні для досягнення цілей вивчення іноземних мов	Skype	ICQ	Miranda	Google Talk	QIP	Mail.ru	Paltalk
Вмотивованість діалогічного мовлення	+	+	+	+	+	+	+
Зверненість діалогічного мовлення	+	+	+	+	+	+	+
Тренування вмінь швидко реагувати в усному діалозі	+		+	+		+	+
Застосування вербальних і природніх опор для спілкування	+	+	+	+		+	+
Тематичність монологічного мовлення	+						
Відносна безперервність монологу	+		+	+	+	+	+
Формування вмінь вільно викладати свої думки	+	+	+	+	+	+	+
Розуміння тексту на слух при його одноразовому пред'явленні	+	+	+	+		+	+
Розвиток вміння слухати, переключатись з однієї ситуації на іншу, швидко схоплювати тему повідомлення	+	+	+	+		+	+
Сприймання на слух і монологів і діалогів	+						
Зверненість різних за стилем листів	+	+	+	+	+	+	+
Складання коротких	+	+	+	+	+	+	+

анотацій до статей							
Написання критики, презентації продукту	+	+	+	+	+	+	+
Складання письмових діалогів за темою	+	+	+	+	+	+	+

Отже, найбільше можливостей для оволодіння говорінням і аудіюванням іноземною мовою пропонують програми Skype, Google Talk, ICQ, Mail.ru. Усі сім програм забезпечують комунікативний аспект письма і читання іноземною мовою.

Оскільки основною метою навчання іноземної мови є формування комунікативної компетентності студентів, ми проаналізували основні аспекти навчання усного і писемного мовлення з врахуванням комунікативної сторони. Це дозволило нам виділити вміння, розвиток яких є необхідною умовою засвоєння іноземної мови. Говоріння і аудіювання розглядаються як дві рівноправні сторони усного мовлення. Вони природно одночасно реалізуються в діалогічному і монологічному мовленні при живому спілкуванні. Під діалогічним мовленням розуміють обмін висловлюваннями, що породжуються у процесі розмови між двома чи більше співрозмовниками. Володіння діалогічним мовленням передбачає наявність таких вмінь та навичок як ведення бесіди за прочитаним або побаченим у межах мовленнєвих ситуацій, визначених програмою та самостійне використання програмного матеріалу для реалізації комунікативних завдань (розпитати, повідомити, перепитати, заперечити). Діалогічне мовлення має певні психологічні особливості, які слід взяти до уваги у дистанційній роботі. Ними є вмотивованість та зверненість. Це означає, що діалогічне мовлення передбачає зорове сприйняття співрозмовника і певну недомовленість висловлювань, яка компенсується паралінгвістичними засобами. До уваги береться і ситуативність. Мовлення, особливо діалогічне, завжди відбувається в певній мовленнєвій ситуації, компонентами якої є суб'єкти, обставини, об'єкт розмови і відношення суб'єкта до предмета розмови. Тренування цих видів мовлення в режимі «on-line» можливе за умов високої

швидкості передачі даних, що в свою чергу залежить від виду доступу до глобальної мережі (Dial-Up, ADSL, xDSL...) та модему, наявності відповідного програмного і апаратного забезпечення (мікрофон, web-камера тощо). Усі програми миттєвих повідомлень забезпечують вмотивованість діалогічного мовлення, чи то усного чи писемного. Мотивом тут може бути бажання користуватись останніми інформаційними технологіями, бажання підтримати спілкування з партнерами або ж бажання підтримати інтерес партнера до себе як особистості та інше. Зверненість мовлення може реалізуватись усіма наведеними у таблиці програмами, проте далеко не усіма повною мірою. Зорове сприйняття можуть забезпечити лише програми-месенджери Mail.ru, Miranda (частково), Skype (Skype між Skype), Paltalk, дозволяючи наближувати спілкування до природного через паралінгвістичні засоби міміки і жестів. Дані програми, завдяки підтримці голосового спілкування і web-камер, сприяють корекції вимови, оскільки є можливість тренування фонетичного слуху і спостереження за артикуляцією. Програми Skype, ICQ, Miranda, Google Talk, Mail.ru, Paltalk, які підтримують голосове спілкування, за умови достатньої швидкості передачі даних допоможуть розвивати вміння швидко реагувати у діалозі, уточнювати, перепитувати, підтримувати розмову.

Іншим видом усного мовлення є монологічне мовлення. Монолог – це безпосередньо спрямований до співрозмовника чи аудиторії вид усного мовлення, який передбачає висловлювання однієї особи. [5] Монолог може нести різні комунікативні функції: інформативну, впливову, експресивну, розважальну, ритуально-культову. Важливими психологічними особливостями діалогу є тематичність, послідовність і логічність. Це значить, що для того, щоб побудувати відносно безперервний діалог слід опиратись на задану тему, слідкувати за послідовністю подій, фактів чи умовиводів, про які йдеться. Тому при навчанні монологічного мовлення використовують повні вербальні і часткові вербальні опори. [5] Отож, важливо, щоб програми, які дозволяють спілкуватись голосом, давали можливість в той же

час обмінюватись файлами, приймати файли синхронно з передачею голосової інформації. Такі можливості має програма Skype.

Аудіювання – це розуміння сприйнятого на слух усного мовлення. Метою навчання аудіювання є розуміння змісту аудіотексту при його одноразовому пред'явленні. Досягненню цієї мети сприятимуть програми Skype, Miranda, Google Talk, Mail.ru, Paltalk. Цей вид діяльності характеризується різноплановими труднощами: психологічними, технічними і лінгвістичними. Поглянемо, які способи подолання цих труднощів пропонують нам програми миттєвих повідомлень. Розвиток індивідуально-психологічних особливостей студента (кмітливність, уміння слухати та швидко реагувати, переключатись з однієї ситуації на іншу, швидко схоплювати тему повідомлення) досягається шляхом частого і систематичного вправлення у говорінні і аудіюванні іноземною мовою, тобто коли немає обмежень у часі, ціні чи сумісності програм, як от, наприклад, з програмою Google Talk та програмами-клієнтами, що користуються сервером ICQ. На заваді розумінню може стати погана якість звуку, що передається, затримки, випадання слів, а то й цілих речень. Що стосується лінгвістичних труднощів, то тут йдеться передусім про необхідність навчитись сприймати і монологічне, і діалогічне мовлення. Це стає можливим з програмою Skype, де можна організувати відео конференц-зв'язок до 4 абонентів, а у випадку використання учасником конференції монітору з великою діагоналлю - до 9 осіб.

Одним із завдань навчання писемного спілкування є оволодіння студентами такими жанрами як приватний і діловий лист. Однак зарубіжні дослідження свідчать, що традиційне листування все більше поступається місцем спілкуванню за допомогою електронної пошти і програм-месенджерів як найбільш швидкого і дешевого засобу комунікації. О.М.Середа провела порівняльний лінгвістичний аналіз традиційних та електронних листів і виявила, що електронний лист має низку особливостей (своєрідне композиційне і графічне, мовне і мовленнєве оформлення), це дало їй змогу

розглядати його в якості самостійного жанру писемного мовлення і розробити комплекс вправ для навчання писемного спілкування за допомогою електронної пошти [6, 40]. В основному такі вправи можна практикувати, використовуючи і програми-месенджери, хоча останні мають ряд відмінностей. З їх допомогою можна не просто надсилати листи чи повідомлення, а цілком реально створювати писемний діалог, оскільки повідомлення передаються до партнера по спілкуванню в режимі реального часу. Для передачі емоцій використовуються смайли в якості паралінгвістичних засобів спілкування. Різні програми мають різну кількість смайлів анімованих чи статичних, крім того деякі програми дозволяють додавати додаткові емотікони. У писемному діалогічному мовленні великого значення набуває швидкість набору тексту. Мала швидкість може стати причиною не тільки технічних, але й психологічних труднощів, оскільки вимушена пауза може розцінюватись по-різному. Невисока швидкість передачі даних або певні збої у програмі чи роботі комп'ютера теж спричиняють зайві паузи. Через те особливо цінною є функція звіту про доставку повідомлення.

Іншою стороною писемного діалогічного мовлення за допомогою програм-месенджерів є читання. Читання – це процес сприйняття та активної переробки графічно закодованої інформації, це спілкування за допомогою писемних чи друкованих текстів. Для ефективного спілкування значимою є швидкість читання і розуміння тексту. Психологи розрізняють кілька рівнів розуміння тексту: 1-4 рівні пов'язані з оволодінням технікою читання, п'ятий рівень – це повне розуміння тексту, шостий – оцінка та розуміння емоційного забарвлення тексту, сьомий рівень включає узагальнення ідейно-тематичного змісту. Розвитку комунікативності іншомовного письма і читання сприяють такі програми як ICQ, QIP, Miranda. ICQ-клієнт популярний серед користувачів завдяки простоті використання та малій кількості налаштувань, але ця програма використовує невиправдано велику кількість ресурсів комп'ютера. Останнім часом все більше користувачів віддають перевагу QIP,

яка вирізняється своєю простотою і відсутністю банерів. Для пересилання письмових повідомлень чимало користувачів користуються програмою Miranda. Miranda підтримує концепцію модульності, тобто кожній функції відповідає певний модуль, тому кінцевий користувач може зібрати клієнт-програму лише з тими функціями, які йому потрібні. Але це передбачає ґрунтовні знання користувача у мережевих технологіях і програмному забезпеченні.

Розглянемо доцільність використання вищезгаданих програм миттєвих повідомлень для ДН іноземної мови з огляду на їхню доступність широкому колу користувачів, простоту використання, економію мережевих і комп'ютерних ресурсів та сумісність з іншими програмними продуктами.

Google Talk - безкоштовний сервіс і однойменний безкоштовний месенджер від компанії Google. Дозволяє спілкуватися за допомогою голосового чата і текстових повідомлень. Особливість Google Talk полягає в тісній інтеграції з поштовою службою Gmail, але обліковий запис Gmail необов'язковий.

В якості клієнтів можливе використання сторонніх прикладних програм, таких як Psi, Miranda IM і інших. Однак, поки-що жоден сторонній клієнт не підтримує можливість голосових викликів. Користувачі Google Talk можуть спілкуватися з користувачами інших Jabber-серверів відповідно до загальної архітектури протоколу.

Google проголосив, що головною метою сервісу Google Talk є сумісність. Google Talk використовує XMPP (Jabber), що забезпечує передачу повідомлень у реальному часі і події про присутність, включаючи передачу повідомлень у невідключеному режимі. Компанія Google підключила свій сервіс до мережі Jabber, у такий спосіб забезпечуючи обмін повідомленнями своїх клієнтів з будь-яким сервером Jabber, що підтримує протокол dialback. На даний момент програма взаємодіє з обліковим записом у Gmail. Для авторизації можна використовувати параметри gmail-аккаунта; у цьому випадку програма буде використовувати список контактів з Gmail (при

видаленні контакту зі списку email-адресатів він буде вилучений і зі списку в Gtalk, так само і навпаки); з появою нового повідомлення у поштовій скриньці програма оповіщає користувача за допомогою вікна, що з'являється, й іконки у формі конверта; обмін текстовими повідомленнями доступний як із самої програми, так і з убудованого в інтерфейс Gmail чата; аватари, встановлені користувачами в Gtalk, будуть доступні для перегляду іншим користувачам Gmail.

Також підтримується передача повідомлень у невідключеному режимі і доступні опції конфігурації дуже обмежені.

ICQ - програма обміну швидкими повідомленнями, що працює за протоколом OSCAR. У квітні 2007 року вийшла 6 версія клієнта. Абревіатура "ICQ" співзвучна англійській фразі "I seek you" (я шукаю тебе, вимовляється ай-сік-ю). У російському та українському комп'ютерному сленгу ICQ називають "Асею" або "аською". З визнанням правил користування (Acceptable Use Policy) користувач передає всі авторські права на дані, що він відправив через службу ICQ, компанії ICQ Inc. Це означає, що, наприклад, компанія ICQ має право видати збірник віршів, які користувач послав своєму рецензентові через ICQ, причому сам користувач уже не має на це права. Недоліком даної програми є її значна заповненість спамом і збої в роботі, як от 17 серпня 2007, коли ICQ не працювало по всьому світі. Проте все це не знижує популярність програми серед користувачів, які використовують її для пересилання письмових повідомлень.

Mail.ru Агент - програма для швидкого обміну повідомленнями через Інтернет, розроблена компанією Mail.ru у 2003 році. Крім швидкого обміну повідомленнями, програма підтримує також можливості IP-телефонії і безкоштовне відправлення SMS. Будь-який користувач порталу Mail.ru може завантажити собі програму з офіційного сайту. Для входу в програму необхідно використовувати обліковий запис у доменах @mail.ru, @inbox.ru, @list.ru, @bk.ru. Облікові записи з інших доменів не підтримуються. Сервіс

безкоштовний. Ця програма користується популярністю через розповсюджений однойменний поштовий сервер.

Чи не єдиною програмою, яка відповідає усім вимогам формування іншомовної комунікативної компетенції є програма-месенджер Skype. Skype - програмне забезпечення для VoIP, що забезпечує безкоштовний голосовий зв'язок через Інтернет між комп'ютерами, а також платну послугу для зв'язку з абонентами звичайної телефонної мережі. Дана програма дозволяє організовувати відео конференц-зв'язок, передачу текстових повідомлень і файлів. Голосові чати дозволяють спілкуватися великій кількості користувачів скайпа одночасно, створювати кімнати для спілкування за інтересами.

Miranda IM (Miranda Instant Messenger) - програма для миттєвого обміну повідомленнями для Microsoft Windows. Miranda IM відноситься до вільного програмного забезпечення, поширюється згідно GNU General Public License, є програмою з відкритим вихідним кодом. Miranda IM забезпечує основне робоче середовище для клієнта мереж миттєвого обміну повідомлень і розширювана за допомогою додаткових плагінів, яких існує більш 500. Дизайн програми може бути змінений завдяки використанню оболонок.

Miranda фактично є компактним програмним інтерфейсом до набору різноманітних модулів-плагінів. Крім того, написана велика кількість найрізноманітніших модулів, що істотно розширюють можливості програми - реалізують розширення інтерфейсу, включаючи переклад на інші мови, дозволяють вести розгорнуті логи і статистику, забезпечувати безпечний зв'язок, видавати нагадування і виконувати безліч інших функцій, аж до ведення з віддаленим партнером настільних логічних ігор (шашки й ін.).

Miranda відрізняється від більшості IM-менеджерів практично необмеженою настроюваністю і функціональністю, що є найбільшою перевагою даної програми.

QIP дуже простий в інсталяції, має інтуїтивний інтерфейс і достатню кількість налаштувань, відсутність будь-яких рекламних банерів, ігор та зайвих

функцій. Ця програма підтримує обмін файлами і письмовими повідомленнями. Вона абсолютно невибаглива у споживанні мережевих і комп'ютерних ресурсів. Дає можливість додавати вільну кількість смайлів. Не підтримує VoIP.

Paltalk підтримує передачу файлів, голосові повідомлення і web-камери, але на практиці використовується в основному для передачі писемних повідомлень.

Для всіх видів програм-клієнтів існують версії для таких операційних систем як Mac OS X, GNU/Linux, Pocket PC і Microsoft Windows. Усі вищезгадані програми-месенджери є безкоштовними.

Отже, анкетування показало, що молодь найчастіше користується наступними програмами миттєвих повідомлень: ICQ, Skype, QIP, Miranda, Google Talk, Mail.ru, Paltalk. Для навчання говорінню іноземною мовою дистанційно не обійтись без програм-месенджерів Skype, Google Talk, ICQ, Mail.ru. Навчання аудіюванню діалогічного мовлення сприятиме лише Skype завдяки можливості відео конференц-зв'язку. Для навчання сприймання і розуміння мовлення, спрямованого від одного мовця, підходять Skype, Google Talk, Mail.ru. Комунікативний аспект письма і читання іноземною мовою реалізується за допомогою усіх семи програм ICQ, Skype, QIP, Miranda, Google Talk, Mail.ru, Paltalk. Як видно з проведеного співставлення цілей навчання іноземних мов з можливостями програм, Skype і Google Talk найбільше відповідають вимогам навчання усіх аспектів іншомовного усного і писемного мовлення, оскільки вони підтримують передачу файлів, письмових і голосових повідомлень, відео зв'язок, а Skype ще й відео конференц-зв'язок, щоправда лише між Skype і Skype. Google Talk відзначається надзвичайною сумісністю. Те ж саме стосується і ICQ, яка утримує перше місце за використанням її для письмових повідомлень. Miranda не поступається можливостями ICQ, і крім того має перевагу щодо економного споживання комп'ютерних ресурсів. Питання вартості не стане

на заваді для систематичного використання цих програм у дистанційному навчанні, так як усі вони безкоштовні.

Література

1. Hymes D. On Communicative Competence – Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1971. – 213 p.
2. Демкин В., Гульбинская Е. Особенности дистанционного обучения иностранным языкам // Высшее образование в России. – №1. – 2001.– С.127-130
3. Костікова І. Комп'ютерні технології у навчальному процесі // English language & Culture. - №34. – 2006.– С.2-5
4. Л.В.Московкин Коммуникативная компетенция: определение, состав, проблемы обучения // Язык и культура в филол. вузе. Актуальные проблемы изучения и преподавания. – М.: Филоматис, 2006. - С.199-204
5. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник/ За ред. Ніколаєвої та ін. - К: Ленвіт, 1999. - 320с.
6. Серeda О.М. Комплекс вправ для навчання писемного спілкування за допомогою електронної пошти // Іноземні мови. – 2003. - №4. – С.40-47
7. Сисоева С.О. Проблеми дистанційного навчання: педагогічний аспект // Неперервна освіта: теорія практика. – Випуск 3-4. – 2003.– С.78-87
8. Шмирова О. Дистанційне навчання як різновид сучасних педагогічних технологій // Новий колегіум. - №6. – 2005.– С.54-58
9. <http://ru.wikipedia.org/wiki/Мессенджер>